



Horyzonty Polityki
2026, Vol. 17, N° 59



KATARZYNA DRĄG

<https://orcid.org/0000-0001-9920-3526>
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
katarzyna.drag@upjp2.edu.pl
<https://doi.org/10.35765/HP.2026.1759.04>

Między nadmiarem informacji a iluzją wiedzy: wyzwania ekologii informacyjnej w perspektywie ekologii integralnej

Streszczenie

CEL NAUKOWY: Celem artykułu jest teoretyczna analiza procesu asymilowania informacji do zasobów wiedzy jako kluczowego dla rozwoju osobowego jednostek oraz dobra społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego znaczenia w kontekście współczesnego środowiska informacyjnego.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Artykuł podejmuje problem transformacji informacji w wiedzę w perspektywie ekologii informacyjnej, czerpiąc inspirację z encykliki *Laudato si'*. Problemem badawczym jest napięcie między rosnącą dostępnością informacji a zdolnością człowieka do przekształcania ich w wiedzę i mądrość w warunkach współczesnej mediosfery. Artykuł ma charakter teoretyczny i opiera się na analizie dokumentów oraz literatury przedmiotu. Stanowi przyczynek do dalszych badań nad przemianami wzorców pozyskiwania informacji i ich roli w kształtowaniu wiedzy i mądrości w warunkach społeczeństwa informacyjnego.

PROCES WYWODU: Szczególną uwagę poświęcono relacji między informacją, wiedzą i mądrością, odwołując się do modelu hierarchicznego (dane – informacja – wiedza – mądrość) oraz jego reinterpretacji w warunkach współczesnej mediosfery. Te rozważania umieszczono w ramie interpretacyjnej, którą stanowią ekologia informacji i ekologia integralna.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Wskazano, że współczesne środowisko medialne, charakteryzujące się nadmiarem, fragmentaryzacją i przyspieszeniem

Sugerowane cytowanie: Drąg, K. (2026). Między nadmiarem informacji a iluzją wiedzy: wyzwania ekologii informacyjnej w perspektywie ekologii integralnej. *Horyzonty Polityki*, 17(59), 69–84. <https://doi.org/10.35765/HP.2026.1759.04>.

przepływu informacji, stawia nowe, bardzo ważne wyzwania dla procesu budowania wiedzy oraz osiągania mądrości.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: W artykule wskazano na zagrożenia wynikające z iluzji utożsamiania dostępu do informacji z posiadaniem wiedzy. Podkreślono znaczenie kontekstu, doświadczenia i refleksji jako warunków koniecznych do przekształcania informacji w wiedzę. Wskazano potrzebę dalszej reinterpretacji badanego procesu w kontekście zmian w środowisku informacyjnym. Sformułowano postulat promowania świadomości i kompetencji komunikacyjnych również w tym zakresie.

SŁOWA KLUCZOWE:

ekologia informacji, środowisko informacyjne, transformacja informacji, kompetencje informacyjne, wiedza i mądrość

Abstract

BETWEEN INFORMATION OVERLOAD
AND THE ILLUSION OF KNOWLEDGE:
CHALLENGES OF INFORMATION ECOLOGY
FROM THE PERSPECTIVE OF INTEGRAL ECOLOGY

RESEARCH OBJECTIVE: The aim of the article is a theoretical analysis of the process of assimilating information into knowledge resources as a key factor for individual personal development and social well-being, with particular emphasis on its significance in the context of the contemporary information environment.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The article addresses the problem of the transformation of information into knowledge from the perspective of information ecology, drawing inspiration from the encyclical *Laudato si'*. The research problem concerns the tension between the growing accessibility of information and the human capacity to transform it into knowledge and wisdom in the conditions of the contemporary mediasphere. The article is theoretical in nature and is based on the analysis of documents and relevant literature. It constitutes a contribution to further research on transformations in patterns of information acquisition and their role in shaping knowledge and wisdom in the information society.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: Particular attention is devoted to the relationship between information, knowledge, and wisdom, with reference to the hierarchical model (data–information–knowledge–wisdom) and its reinterpretation under the conditions of the contemporary mediasphere. These considerations are situated within an interpretative framework formed by information ecology and integral ecology.

RESEARCH RESULTS: It is indicated that the contemporary media environment, characterized by an excess, fragmentation, and acceleration of information flows, poses new and significant challenges to the process of knowledge construction and the attainment of wisdom.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, AND RECOMMENDATIONS: The article identifies threats resulting from information noise and the illusion of equating access to information with possessing knowledge. It emphasizes the importance of context, experience, and reflection as necessary conditions for transforming information into knowledge. It also highlights the need for further reinterpretation of the analyzed process in the context of changes in the information environment, as well as the need to promote awareness and communication competencies in this area.

KEYWORDS:

information ecology, information environment, information transformation, information literacy, knowledge and wisdom

WPROWADZENIE

Encyklika *Laudato si'* to dokument papieski kojarzony przede wszystkim z problematyką ekologiczną, rozumianą jako dbałość o przyrodę i zasoby naszej planety. W dokumencie tym papież Franciszek, obok prezentacji troski Kościoła o przyrodę, poruszył także zagadnienia związane ze sposobem funkcjonowania człowieka w świecie nowych technologii. Punkt 47 encykliki odnosi się, jak określił to papież Franciszek, do „dynamiki mediów i świata cyfrowego” (Franciszek, 2015, nr 47). Zawarte w tym fragmencie słowa dają się interpretować z perspektywy teorii kompetencji komunikacyjnych, w tym informacyjnych. Taką ścieżkę interpretacji przyjęto w niniejszym artykule. Rozwój kompetencji komunikacyjnych powinien być odpowiedzią na wspomnianą przez papieża Franciszka „dynamikę mediów i świata cyfrowego” oraz najważniejsze wątki współczesnej relacji człowieka ze światem cyfrowym, które w sposób syntetyczny, a jednocześnie bardzo inspirujący, zostały wskazane w analizowanym fragmencie *Laudato si'*. Uwagi, o których mowa, uświadamiają jasno, że ekologia, jako dyscyplina i działania związane z badaniem relacji organizmów w ich środowisku oraz propagowaniem ochrony środowiska (Słownik języka polskiego PWN, b.d.), dotyczy także kondycji człowieka w świecie informacji.

Interpretację wątków *Laudato si'* związanych z funkcjonowaniem ludzi w środowisku informacyjnym należy poprzedzić przypomnieniem nauczania poprzednich papieży w zakresie ekologii. Zarówno Janowi Pawłowi II, jak i Benedyktowi XVI bliskie były zagadnienia szeroko rozumianej ekologii. Warto wspomnieć jest określenie *ecologia humana*, stosowane przez Jana Pawła II. To sformułowanie miało duże pole znaczeniowe i dotyczyło zarówno funkcjonowania człowieka w środowisku rodzinnym, budowania relacji interpersonalnych służących rozwojowi osoby, jak i szeroko ujętej odpowiedzialności człowieka za „całą przyrodę oraz zauważany w świecie kosmiczny porządek i równowagę ekologiczną” (Jaromi, 2004, s. 134). Koncept *ecologia humana* promowany przez Jana Pawła II charakteryzował się personalistycznym i holistycznym spojrzeniem na funkcjonowanie człowieka w środowisku.

Z punktu widzenia zadań poznawczych od względnie zwartego systemu *ecologia humana* należałoby oczekiwać przede wszystkim ujęcia integrującego wiedzę wywodzącą się z różnych dziedzin nauki, jak biologia, ekologia przyrodnicza, ekonomia, demografia, socjologia, antropologia, a także teologia. Wspólne dla nich byłoby zadanie integrowania treści na temat szeroko pojętych związków ekologicznych z wartościami cennymi dla człowieka, z jego kulturą i cywilizacją oraz z warunkami ludzkiego życia. Wartości takie nazywa się zwykle wartościami proekologicznymi (Jaromi, 2004, s. 135).

Kontynuatorem myśli wyrażanej i propagowanej pod hasłem *ecologia humana* był także Benedykt XVI. Podkreślał on wagę relacji między człowiekiem a środowiskiem, wskazując na równowagę praw i obowiązków względem otoczenia i osoby.

Obowiązki, jakie mamy względem środowiska, łączą się z obowiązkami, jakie mamy względem osoby jako takiej, i w jej relacjach z innymi. Nie można wymagać przestrzegania jednych, a naruszać drugich (Benedykt XVI, 2009, nr 51).

Papież Franciszek jako promotor ekologii integralnej (Kostyk-Szulc, 2026) wpisał się w długoletnie nauczanie papieskie o ekologii, formułując dokument w pełni poświęcony temu zagadnieniu, wskazujący wieloaspektowość relacji między człowiekiem a środowiskiem i różne wymiary ekologii. Ważne, że w tych rozważaniach znalazło się miejsce na refleksje na temat funkcjonowania człowieka

w środowisku informacyjnym. Ludzie żyjący w biosferze żyją także w mediosferze. Te aspekty funkcjonowania człowieka w ujęciu ekologicznym również wymagają pogłębionej refleksji.

W artykule podjęto próbę odpowiedzi m.in. na następujące pytania: Jak rozumieć proces asymilacji informacji do wiedzy w kontekście ekologii informacyjnej? Czy koncepcje ekologii informacji oraz ekologii integralnej mogą stanowić ramę interpretacyjną dla zjawisk zachodzących w środowisku informacyjnym człowieka – a jeśli tak, to w jaki sposób? Jak należy rozumieć relację między informacją, wiedzą i mądrością w świetle hierarchicznego modelu (dane–informacja–wiedza–mądrość) w warunkach współczesnych przemian komunikacyjnych?

Rozważania zawarte w artykule oparte są na analizie dokumentów oraz studium literatury przedmiotu, wynikają z podejścia teoretyczno-interpretacyjnego oraz analizy koncepcyjnej. Prowadzą one do propozycji spojrzenia na proces zmiany i zaburzeń dotychczas funkcjonującego mechanizmu nabywania wiedzy (i w konsekwencji niekiedy osiągnięcia mądrości) w kontekście nowych wzorców pozyskiwania i percepcji danych i informacji. Słowo „inspiracja” stanowi wyjaśnienie podejścia przyjętego w analizie encykliki *Laudato si'* na potrzeby tego artykułu. Fragmenty poświęcone mediom i cyfrowemu światu zostały potraktowane dosłownie jako „zachęta do działania, zwłaszcza do pracy twórczej” (Wielki słownik języka polskiego PAN, b.d.) i punkt wyjścia do rozważań na temat jednego z najważniejszych komponentów kompetencji komunikacyjnych podlegającego znaczącej zmianie we współczesnej mediosferze.

Oczywiście zagadnienie kompetencji komunikacyjnych środowisku cyfrowym jest bardzo złożone i wielowątkowe. W artykule odwołano się więc tylko do wybranych aspektów tej problematyki, opierając się na inspiracjach encykliki *Laudato si'* zawartych w punkcie 47. Uznano, że w wypowiedzi papieskiej jako zasadniczy wątek związany z kompetencjami informacyjnymi wyróżnia się mechanizm nabywania wiedzy i mądrości w kontekście szumu informacyjnego. Próba refleksji teoretycznej nad tym właśnie procesem, oparta na literaturze przedmiotowej, umieszczona w kontekście zmian procesów odbioru informacji wynikających z rewolucji w zakresie technologii komunikacyjnej, stała się podstawowym celem tego tekstu. Takie decyzje badawcze przekładają się bezpośrednio na strukturę artykułu,

który stanowi przyczynek do badań nad zmianami wzorców pozyskiwania informacji i transponowania informacji w wiedzę.

EKOLOGIA INFORMACJI

Perspektywa mówienia o informacji, obecna w *Laudato si'*, może być uznana za zbieżną z założeniami dyscypliny określanej mianem ekologii informacji. Zasadzona jest ona na założeniu, że informacja jest czynnikiem środowiskowym, a czynnik ten może wpływać na człowieka zarówno w negatywny, jak i pozytywny sposób. Jednym z najważniejszych znawców i promotorów ekologii informacji w Polsce jest Wiesław Babik, wpisujący się w nurt badań trwających od kilkudziesięciu lat m.in. w Stanach Zjednoczonych (Davenport & Prusak, 1998).

Ekologia informacji to metafora traktująca przestrzeń informacyjną jako ekosystem/infosystem. Termin ten wyraża związek między ideami ekologii środowiska przyrodniczego a dynamiką rozwoju i cechami naturalnej i cyfrowej przestrzeni informacji (Babik, 2017, s. 396).

Ekologia informacji jako perspektywa badawcza ma charakter interdyscyplinarny i wieloaspektowy. Umieścić można ją w szerszej refleksji na temat zmian społecznych związanych z przekształceniami infosfery w zawiązku z rozwojem technologii, by przywołać choćby doniosłe w tej dyskusji teksty Alvina Tofflera (Toffler, 1974) czy Neila Postmana (Postman, 1995).

Wątki wskazane w encyklice *Laudato si'* korelują z ekologią informacyjną również dlatego, że to podejście badawcze przejawia wybitnie antropocentryczny charakter. Wskazuje ono na rolę informacji w życiu człowieka, służąc wzrostowi świadomości w zakresie kompetencji informacyjnych, i sprawia, że „człowiek przy okazji eksploracji problemów infoekologicznych dowiadyuje się czegoś więcej o samym sobie” (Babik, 2017, s. 399). Ekologia informacyjna jako pole badawcze jest bardzo złożona, a przedmiotem jej badań jest oczywiście informacja, która jednak nie powinna być rozpatrywana w izolacji od człowieka (Babik, 2014). Ekologia informacji dotyczy zarówno procesów kształtowania świadomości informacyjnej użytkowników mediów, oceny informacji, wykorzystywania informacji,

problemów informacyjnych i zagrożeń związanych z nadmiarem informacji, relacji między człowiekiem a informacją, zarządzania informacją itp. „Praktycznym zadaniem ekologii informacji jest ochrona środowiska informacyjnego człowieka” (Babik, 2017, s. 397). Zadanie to wynika z wysokiej świadomości roli informacji w życiu ludzkim, podmiotowego traktowania człowieka w procesach informacyjnych oraz wartości przypisywanej środowisku funkcjonowania człowieka, również środowisku informacyjnemu.

Spośród wielu wątków przypisanych do ekologii informacji szczególnie interesujące z perspektywy głównego tematu niniejszego artykułu są te związane z procesem budowania wiedzy na podstawie informacji. Wspomnieć tu można m.in. Manfreda Spitzera, który wskazywał na zagrożenia związane nie tylko z nadmiarem informacji, ale także z wzrastającą ilością informacji oderwanych od kontekstu, pozorujących nowy lub nowatorski charakter, dostarczanych odbiorcy w zawrotnym tempie, co uniemożliwia podjęcie pogłębionej refleksji, fragmentarycznych (Spitzer, 2013). Na poprawny i efektywny proces budowania wiedzy, jako cel promowania kompetencji informacyjnych w ramach ekologii informacji, wskazywał także Waław Babik, pisząc:

Podjęcie infoekologiczne w kwestii poprawy jakości życia w społeczeństwie informacji i wiedzy przejawia się przede wszystkim poprzez akcentowanie w świadomości informacyjnej człowieka bycia podmiotem w procesach informacyjnych; nacisk na potrzebę kompetencji informacyjnych umożliwiających racjonalne zarządzanie informacją, panowanie nad nadmiarowością informacji, unikanie manipulacji za pomocą informacji ludzkimi postawami i zachowaniami, zwracanie uwagi na odpowiedzialność za tworzenie, przetwarzanie, rozpowszechnianie i wykorzystywanie informacji, potrzebę umiejętnego wykorzystywania informacji w procesach decyzyjnych i w budowaniu indywidualnej i zbiorowej wiedzy dla indywidualnego i wspólnego dobra ludzkości (Babik, 2017, s. 399).

MĄDROŚĆ W SPOŁECZEŃSTWIE INFORMACYJNYM

W pierwszej części omawianego fragmentu encykliki papież Franciszek wskazał na niezwykle ważne zagadnienie nabywania mądrości i trudności wiążących się z tym procesem wobec intensyfikacji produkcji informacji. Wskazana powyżej „dynamika mediów i świata

cyfrowego” – czytamy w dokumencie – kiedy staje się wszechobecna, nie sprzyja „rozwojowi zdolności do mądrego życia, głębokiego myślenia, wielkodusznego miłowania” (Franciszek, 2015, nr 47). Stawiając taką diagnozę, papież jednocześnie wskazuje na przyczyny i konteksty tego zjawiska, a także formułuje ogólny postulat, zachęcając do podjęcia wysiłku, który ma na celu zahamowanie degradacji ludzkości w tym konkretnym zakresie. W dokumencie czytamy:

Wielkim mędrcom przeszłości groziłoby w tym kontekście, że będą świadkami, jak ich mądrość jest przytłumiana pośród rozpraszającego zgiełku informacyjnego. Konieczny jest wysiłek, aby środki te stały się bodźcem do nowego rozwoju kulturalnego ludzkości, a nie degradacją jej najgłębszego bogactwa. Prawdziwej mądrości, owocu refleksji, dialogu i wielkodusznego spotkania między ludźmi, nie osiąga się jedynie na drodze gromadzenia danych, prowadzącego do przesytu i zamętu w swego rodzaju skażeniu umysłowym (Franciszek, 2015, nr 47).

Papież zwrócił uwagę na zagadnienie niezwykle istotne, a niezbyt często będące przedmiotem dyskusji, związane z mechanizmem nabywania mądrości. Temat ten w epoce nadmiaru danych otaczających użytkowników mediów wydaje się aktualny i nośny – tym bardziej że nabywanie mądrości zostało w dokumencie zestawione ze zjawiskiem zgiełku informacyjnego. Szum informacyjny jest definiowany jako „nadmiar informacji utrudniający wyodrębnienie informacji prawdziwych i istotnych” (Słownik języka polskiego PWN, b.d.).

Mądrość to pojęcie, które z jednej strony w potocznym rozumieniu nie nastęrcza trudności definicyjnych, z drugiej jednak jednoznacznie zdefiniowanie jej istoty w ujęciu naukowym to zadanie skomplikowane. Bogdan Stefanowicz, odwołując się do różnorodnych koncepcji mądrości, w taki sposób opisał mądrość:

mądrość to pewne predyspozycje ducha i umysłu, pozwalające człowiekowi w dłuższej perspektywie na odnalezienie się w sytuacjach zaskakujących i nieoczekiwanych, na „widzenie” sytuacji życiowych wprawdzie z perspektywy jednostki, ale także przy uwzględnieniu dobra ogólnego z perspektywy strategicznej. Mądrość to nie wyłącznie czysta wiedza o faktach, lecz raczej zdolność, regulator działań, czynnik pozwalający człowiekowi organizować życie w perspektywie strategicznej bez naruszania dóbr innych osób. To strategia życia (Stefanowicz, 2023, s. 85).

Papież, podnosząc w omawianym kontekście kwestię mądrości, posłużył się w sugestywnym obrazem mędrców z przeszłości, którzy, gdyby żyli dziś, byłiby świadkami przytłumienia mądrości przez zgiełk informacyjny, który rozprasza i zagraża mądrości. Z takiego obrazu wysnuty został postulat działania na rzecz zabezpieczenia mądrości, jako bogactwa ludzkości, przed zagrożeniami związanymi z czynnikami destrukcyjnie wpływającymi na proces percepcji informacji i przetwarzania informacji w wiedzę oraz transformowania tej w mądrość.

Prawdziwej mądrości, owocu refleksji, dialogu i wielkodusznego spotkania między ludźmi, nie osiąga się jedynie na drodze gromadzenia danych, prowadzącego do przesytu i zamętu w swego rodzaju skażeniu umysłowym (Franciszek, 2015, nr 47).

Rozwijając z perspektywy nauk o komunikacji społecznej i mediach powyżej zacytowaną myśl, warto zauważyć, po pierwsze, wskazanie na zależność między budowaniem mądrości a szumem informacyjnym, radzeniem sobie z nadmiarem informacji we współczesnym świecie (Zieliński, 2024). To przenosi nas do refleksji nad współczesnymi kontekstami rozumienia modelu dane – informacja – wiedza – mądrość, rozpowszechnionego w literaturze m.in. jako „piramida informacji”, „piramida wiedzy”, „hierarchia wiedzy”. Pojęcia składające się na ten model mają charakter pierwotny i trudno podlegają procesowi precyzyjnego definiowania. Układ tych pojęć w formie wskazującej na zależności hierarchiczne ma w nauce długą historię (Zeleny, 1987; Cooley, 1987). Na gruncie nauki polskiej ten kluczowy dla budowania wiedzy układ zależności Bogdan Stefanowicz syntetyzuje następująco:

Dane stanowią poziom niższy w stosunku do informacji. Terminy te nie mogą być stosowane zamiennie, jako synonimy. Poziom jeszcze wyższy tworzy wiedza. Dodajmy, że niektórzy autorzy, rozwijając łańcuch dane – informacja – wiedza, uzupełniają go mądrością (Stefanowicz, 2023, s. 85).

U podstaw tego modelu stoją dane, jako nieprzetworzone, wyizolowane, surowe fakty, funkcjonujące bez powiązania z kontekstem. Mają one potencjał stać się podstawą analiz. Mówiąc obrazowo, na wyższym poziomie znajdują się informacje, które można nazwać

danymi przeanalizowanymi. Informacje są efektem przetwarzania danych. Wiedza jest strukturą uporządkowaną, złożoną, zależną od kontekstu.

Informacje i wiedza to pojęcia z różnych poziomów. Wymienne stosowanie tych określeń świadczy o niezrozumieniu jednego z najbardziej podstawowych dla rozwoju człowieka procesów. W tym zakresie konieczny jest wzrost świadomości tym bardziej, im częściej spotykamy się z potocznym i zupełnie nieprawdziwym stwierdzeniem, że dostęp do danych i informacji, możliwy dzięki nowym technologiom, jest dostępem do wiedzy. Jest to, jak się wydaje, jeden z najbardziej niebezpiecznych mitów związanych z funkcjonowaniem człowieka w mediosferze.

W encyklice *Laudato si'* zaspokajaniu potrzeb za pomocą chaotycznej i nadmiernej ilości danych przeciwstawiona jest mądrość. Choć jest to pojęcie raczej z porządku filozoficznego, nierzadko w piramidzie wiedzy jako czwarty element sytuowane jest ono na szczycie konstrukcji wskazującej obrazowo na hierarchię i zależności dane – informacje – wiedza. Stefanowicz, choć wskazywał na trudności definicyjne dotyczące pojęcia mądrości, pisał:

Dominuje wszakże opinia, że mądrość to pewien stan ducha i umysłu, pozwalający człowiekowi na odnalezienie się w sytuacjach zaskakujących i nieoczekiwanych, na „widzenie” sytuacji życiowych wprawdzie z perspektywy jednostki, ale także przy uwzględnieniu dobra ogólnego z perspektywy strategicznej. Mądrość to nie wyłącznie czysta wiedza o faktach, lecz raczej zasób intelektualny, pozwalający człowiekowi organizować życie w perspektywie strategicznej bez naruszania dóbr innych osób. To znajomość przynajmniej częściowej odpowiedzi na pytanie: „jak żyć” (...) (Stefanowicz, 2023, s. 95).

Mądrość wiązać można z umiejętnością budowania życiowych strategii, oparciu działań na systemie wartości. Jest to stan kojarzący się także z mentoringiem, z zasobami wynikającymi z doświadczenia życiowego, którymi można służyć innym, młodszym lub mniej doświadczonym. Mądrość buduje się na wiedzy, której posiadanie, w odróżnieniu od mądrości, jest obligatoryjne dla funkcjonowania każdego człowieka.

WYZWANIA ZWIĄZANE Z PRZEKSZTAŁCANIEM INFORMACJI W WIEDZĘ W WARUNKACH NADMIARU INFORMACJI

Informacja odgrywa w życiu człowieka wyjątkową rolę. Dzięki informacjom zaspokajamy potrzeby, podejmujemy decyzje, motywujemy się do działania, oddziałujemy na innych, budujemy relacje. Obok pozytywnego wpływu, w przypadku nadmiaru nieuporządkowanych informacji, pojawiają się problemy w percepcji i przyswajaniu informacji, dyskomfort i stres związany z funkcjonowaniem w warunkach szumu informacyjnego (Materska, 2007). Postulaty rozwoju kompetencji informacyjnych opierają się na przewidywaniu negatywnych skutków nadmiaru bodźców informacyjnych we współczesnej mediasferze (Spitzer, 2013). Jednak wyjątkowo ważne, a rzadko omawiane bardziej wnikliwie w literaturze przedmiotu (Borawska-Kalbarczyk, 2011), są te zagrożenia i wyzwania współczesnego środowiska komunikacyjnego, które rzutują na zaburzenie procesu przekształcania informacji w wiedzę, czyli jednego z etapów modelu, o którym mowa była powyżej. Niezmiernie istotne wydaje się mówienie o tym, że dostęp do informacji nie oznacza dostępu do wiedzy, że zaspokojenie jednostkowej potrzeby informacyjnej nie równa się zdobyciu wiedzy na dany temat, i w końcu, że informacje mogą stać się wiedzą wyłącznie pod pewnymi warunkami.

Wiedza jest wynikiem informacji, kontekstu i doświadczenia (Stefanowicz, 2023). Dlatego właśnie utożsamienie posiadania informacji (a coraz częściej tylko iluzji posiadania informacji wynikającej z przekonania, że wszystkie informacje są „na wyciągnięcie ręki”) z posiadaniem wiedzy, jest zasadniczo błędnym przekonaniem, sprawiającym zagrożenie dla rozwoju osobowego jednostki. Kontekst jako konieczny komponent wiedzy zakłada, że konieczne jest wiązanie faktów z otoczeniem i okolicznościami, w jakim fakty powinny być interpretowane (Stefanowicz, 2023).

Rozumienie wiedzy jako wynikowej informacji, kontekstu i doświadczenia:

Pozwala ukazać wzajemną więź pomiędzy trzema głównymi składnikami: znajomością faktów, doświadczeniami oraz kontekstem ukie-
runkującym wykorzystanie dwóch pierwszych. Ich wzajemna

relacja przyczynia się do synergicznego współdziałania praktycznego każdego ze składników, a więc wzbogaca wiedzę o dodatkowy potencjał użytkowy. To nie same fakty (dane) ani nawet informacje decydują o zachowaniu jednostki, lecz jej doświadczenia, jak należy interpretować te fakty w określonej sytuacji (w określonym kontekście) i jakie formułować wnioski (Stefanowicz, 2023, s. 68).

Proces przekształcania informacji w wiedzę wymaga określonych warunków, m.in. czasu na refleksję, zaobserwowania i zinterpretowania kontekstu, porównania danej informacji z dotychczasowymi zasobami wiedzy jednostki, interpretacji informacji w odniesieniu do dotychczasowych doświadczeń. Takie warunki, choć konieczne, stają się we współczesnym społeczeństwie deficytowe. Przystawanie informacji fragmentarycznych, dynamicznie zmieniających się, pojawiających się z dużą częstotliwością; informacji, których wiarygodność i przydatność coraz trudniej odbiorcy zweryfikować, nie sprzyja procesowi budowania na ich podstawie zasobów wiedzy. Pośród wielu zagrożeń związanych z procesami nadprodukcji informacji we współczesnej mediasferze (Batorowska & Motylińska, 2020) warto wskazywać także ten aspekt, jakim jest zaburzenie podstawowego procesu budowania wiedzy, poszerzania jej zasobów. Wiedza ma właściwości synergiczne, to znaczy, że nie jest wyłącznie sumą przetworzonych informacji, ale ujawnia wartość dodaną, nową w stosunku do elementów cząstkowych. Wiedza jest strukturą dynamiczną, ulega przemianom, rozszerza się i modyfikuje. Większe zasoby wiedzy pozwalają na bardziej efektywne wykorzystanie potencjału kolejnych informacji. Zasoby wiedzy wzrastają w procesie jej wykorzystywania. Transponowanie informacji w wiedzę, jako proces, wymaga bacznego namysłu naukowego w kontekście współczesnych zmian wzorców zaspokajania potrzeb informacyjnych. Epizodyczność, fragmentaryczność, bezkontekstowość, zmienność typowe dla percypowania informacji w warunkach intensywnego rozwoju technologii komunikacyjnych nie sprzyjają transponowaniu informacji w wiedzę. Jednym z komponentów kompetencji poznawczych, rozpatrywanych w kontekście kompetencji informacyjnych, jest etap końcowy – rozwiązywanie problemów, czyli wykorzystanie wiedzy w praktyce. Należy zadać pytanie: jak wiedza ta ma powstawać w obecnych warunkach środowiska informacyjnego?

PODSUMOWANIE I REKOMENDACJE

Powyższy wywód, oparty na podejściu teoretyczno-interpretacyjnym, wskazuje na napięcie pomiędzy intensyfikującą się obecnie dostępnością do informacji a możliwościami percepcji informacji i budowania na ich podstawie struktur wiedzy. Napięcie to wynika z warunków współczesnej infosfery. Wszechogarniający człowieka i przyspieszający przepływ informacji o charakterze fragmentarycznym i nadmiarowym wpływa na procesy budowania wiedzy. Rozważając te mechanizmy w ujęciu teoretycznym, analizując ich znaczenie i relacje poszczególnymi składowymi, można wyciągnąć wniosek, że nadmiarowa dostępność informacji (pozostawiając na marginesie jej inne cechy, jak choćby jakość) nie tylko nie jest gwarantem wzrostu wiedzy, ale może skutecznie zaburzać procesy nakierowane na poszerzanie struktur wiedzy. Zjawisko to wymaga, po pierwsze, zauważenia i uświadomienia, po drugie rozwoju kompetencji informacyjnych ze w szczególności uwrażliwieniem na te jej aspekty, które wiążą się w aktywnością poznawczą człowieka i wykorzystywaniem wiedzy w praktyce. Te postulaty wpisują się w postulat bardziej generalny świadomego kształtowania relacji między człowiekiem a środowiskiem informacyjnym.

Podsumowując, na prawach przyczynku do pogłębionych badań tytułowego zagadnienia można wskazać kilka wniosków i rekomendacji. Ekologia informacji jawi się jako funkcjonalna rama interpretacyjna, która umożliwia rozważanie relacji między człowiekiem a informacją w kategoriach środowiskowych z jednoczesnym postulatem ochrony zarówno człowieka, jak i informacji przed zagrożeniami. Ważne, że ekologia informacji opiera się na podmiotowej roli człowieka w procesach informacyjnych. Rozwój kompetencji informacyjnych powinien być traktowany jako istotny komponent „ekologii człowieka” i ekologii integralnej, która jest wskazywana jako rama szerokiego pojmowania ekologii, promowana w nauczaniu papieskim, szczególnie w encyklice *Laudato si'*. Inspiracje zawarte w tym dokumencie wskazują na rozszerzenie pojęcia ekologii także na środowisko informacyjne człowieka oraz na potrzebę ochrony człowieka w tym środowisku jako warunku integralnego rozwoju osoby. Te ramy interpretacyjne wydają się funkcjonalne dla koncepcyjnej analizy relacji informacja – wiedza – mądrość i jej reinterpretacji w kontekście własności współczesnej mediosfery.

Aktualne środowisko informacyjne wyróżnia się nadmiarem i przyspieszeniem przepływu danych i informacji, co powoduje nie tylko zmiany wzorców percepcji informacji, ale także zmiany w procesie przekształcania jej w wiedzę. Te procesy wymagają badawczego namysłu i reinterpretacji. Ważne jest poszerzanie świadomości społecznej w tym zakresie. Przede wszystkim przypomnienie, że proces przekształcania informacji w wiedzę ma charakter warunkowy i jest wypadkową kontaktu i doświadczenia, a czas, refleksja, kontekst to obecnie deficytowe elementy mediosfery. Brak tych komponentów prowadzi do poważnego zubożenia ludzkiego poznania, tym bardziej utrudnia budowanie mądrości. Jednym z kluczowych wyzwań jest podjęcie próby przewyciężenia błędnego utożsamiania informacji z wiedzą. Dostęp do dużej ilości informacji nie oznacza automatycznego przyrostu zasobów wiedzy. Nośne może być rozpowszechnienie sformułowania „iluzja wiedzy” jako substytutu wiedzy w klasycznym układzie informacja – wiedza. Relacja ta pozostaje ważna w modelu hierarchicznym, ale w warunkach cyfrowych wymaga reinterpretacji i dalszych badań. Powyżej wskazane wątki mają charakter wstępnego rekonesansu, opartego na refleksji teoretycznej o studium literatury przedmiotowej, ale pozwalają one na potwierdzenie fundamentalne roli kontekstu, doświadczenia i refleksji jako warunków transformacji informacji w wiedzę. Promowanie praktyk sprzyjających tym komponentom, ograniczanie nadmiarowej percepcji informacji, spowolnienie konsumpcji informacji, a nade wszystko szerzenie świadomości o tym aspekcie kompetencji komunikacyjnych stanowi ważne wyzwanie i zadanie ekologii informacji dla dobra człowieka.

BIBLIOGRAFIA

- Babik, W. (2017). Ekologia informacji – nowy wymiar ekologii życia człowieka. *Czasopismo Psychologiczne – Psychological Journal*, 23(2), 395–399.
- Batorowska, H., & Motylińska, P. (Red.). (2020). *Bezpieczeństwo informacyjne i medialne w czasach nadprodukcji informacji*. Warszawa: Wydawnictwo SBP.
- Benedykt XVI (2009). *Caritas in veritate*. <https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/encyclicals/documents/>

- hf_ben-xvi_enc_20090629_caritas-in-veritate.html. Watykan: Libreria Editrice Vaticana.
- Borawska-Kalbarczyk, K. (2011). Przetwarzanie informacji w procesie samodzielnego tworzenia wiedzy przez uczniów – wybrane aspekty. W E. Musiał, I. Pulak, *Człowiek. Media. Edukacja* (s. 192–200). Kraków: Katedra Technologii i Mediów Edukacyjnych Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.
- Cooley, M. (1987). *Architect or bee? The human price of technology*. London: The Hogarth Press.
- Davenport, T.H., & Prusak, L. (1998). *Working knowledge: How organizations manage what they know*. Boston: Harvard Business School Press. DOI: 10.1145/348772.348775
- Franciszek (2015). *Laudato si'*. W *trosce o wspólny dom*. https://www.vatican.va/content/francesco/pl/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html. Watykan: Libreria Editrice Vaticana.
- Jaromi, S. (2004). Wielka unifikacja ekologiczna: Ekologia humana jako odpowiedź na kryzys ekologiczny. *Państwo i Społeczeństwo*, 4(2), 129-151.
- Kostyk-Szulc, Ż. (2026). Ekologia w nauczaniu papieża Franciszka. *Polonia Sacra*, 30(1), 201–230.
- Materska, K. (2007). *Informacja w organizacjach społeczeństwa wiedzy*. Warszawa: Wydawnictwo SBP.
- Postman, N. (1995). *Technopol: Triumf techniki nad kulturą*. Przeł. A. Tanalska-Dulęba. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Słownik języka polskiego PWN (b.d.). *Ekologia*. <https://sjp.pwn.pl/sjp/ekologia> (dostęp: 1.03.2026)
- Słownik języka polskiego PWN (b.d.). *Szum informacyjny*. <https://sjp.pwn.pl/sjp/szum-informacyjny> (dostęp: 1.03.2026)
- Spitzer, M. (2013). *Cyfrowa demencja: W jaki sposób pozbawiamy rozumu siebie i swoje dzieci*. Przeł. A. Lipiński. Słupsk: Wydawnictwo Dobra Literatura.
- Stefanowicz, B. (2023). *Informacja. Wiedza. Mądrość*. Warszawa: GUS.
- Toffler, A. (1974). *Szok przyszłości*. Przeł. E. Grabczak-Ryszka & W. Osiatyński. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Wielki słownik języka polskiego PAN (b.d.). *Inspiracja*. <https://wsjp.pl/haslo/podglad/10923/inspiracja/2803619/natchnienie> (dostęp: 1.03.2026).
- Zeleny, M. (1987). Management support systems: Towards integrated knowledge management. *Human Systems Management*, 7(1), 59–70. DOI: 10.3233/HSM-1987-71

Zieliński, J. (2024). Przeciążenie informacyjne we współczesnym procesie edukacyjnym człowieka. *Kultura – Przemiany – Edukacja*, 14–15, 114–128.

Copyright and License



This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License
<http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>